

Carabus granulatus 7/6, *Geotrupes stercorosus* 4/4 sekä *Harpalus* sp. ? 3/3. Edellä mainituista lajeista ainakin kaksi ensimmäistä kuuluvat maa- ja metsätalouden kannalta katsottuna tuhohyönteisiin, joten naakalla saattaa olla niillä seuduilla, joilla se esiintyy runsaana, maa- ja metsätaloudellista merkitystä estämällä osaltaan hyönteistuhojen syntymistä tai sellaisen sattuessa rajoittamalla sen tuhovaikutusta. Toisaalta naakat voivat aiheuttaa jossain määrin myös vahinkoa esim. syömällä seipäille korjatuista viljoista jyviä.

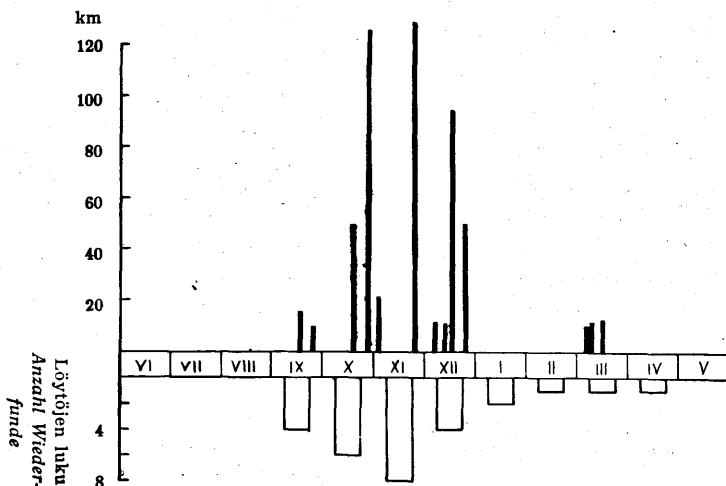
Summary: On the daily activity and food of the Jackdaw in the parish of Vitele (Eastern Carelia) in the spring of 1943. — The daily activity began on an average about 15 minutes before sunrise and ceased about 5 minutes after sunset, the fluctuations being, however, considerable. The period of daily activity in spring was divided into periods of searching for food, nest building and idleness. Before the onset of nest building, 6 1/2—8 hours or 53—57 % of the whole daily activity were spent in the search for food, the corresponding values during the nest building period being 6—7 hours or 38—45 %. The main periods of idleness occurred immediately after awakening, about noon and before dark. Nest building took place in the morning and forenoon, food search in the afternoon.

During the winter the jackdaws fed chiefly on grain. From the second half of April onwards insects also appeared in the food. All the insects identified (84—89 indiv.) were beetles (Coleoptera), mostly of rather large size. Nestlings were fed with both vegetable and animal food.

Talitiaisen, *Parus major* L., vaelluksista Suomessa.

JUKKA KOSKIMIES

On tunnettua, että tiaiset, joita yleensä pidetään melko selvinä paikkalintuina tai vain suppeilla alueilla liikkuvina kiertolintuina, suorittavat ajoittain varsin pitkiäkin vaelluksia. Erityisesti rengasmerkinnän tulokset eri puolella Eurooppaa samoin kuin havainnot esim. Helgolannilla ovat osoittaneet, että useimmat tiaiset esiintyvät monessa suhteessa tyypillisten muuttolintujen tavoin. Nimenomaan talitiaisen vaelluksista on käytännöllisistä syistä saatu jo varsin paljon tietoja. Meidän maastamme tiedot vaelluksista ovat talitiaisenkin osalta kuitenkin erittäin puutteelliset (vrt. esim. KIVIRIKKO 1941). Koska on odotettavissa, että vaellusolosuhteet meillä ehkä

Diagr. 1. Pesäpoikasina merkittyjen talitiaisten kaukolöydöt (yli 10 km ylhäällä) ja paikkalöydöt (alle 5 km, alhaalla) ensimmäisen elinvuoden aikana. — Die Fernfunde (über 10 km, oben) und Lokalfunde (unter 5 km, unten) der als Nestjungen beringten Kohlmeisen während des ersten Lebensjahres.

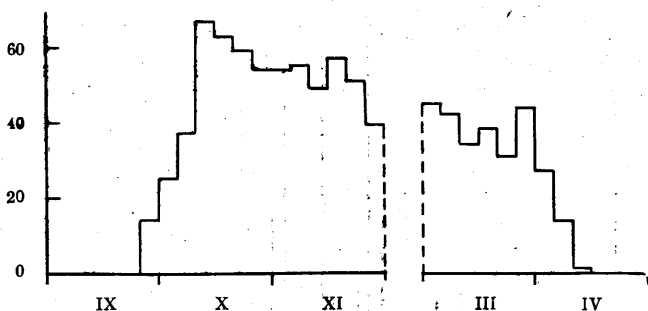
jossain määrin eroavat esim. Keski-Euroopassa havaituista, lienee syytä yhteenvetona käsitellä talitiaisen vaelluksia Suomessa koskevia rengastustuloksia sekä eräitä muita asiaa valaisevia havaintoja.

Vuosina 1913—1947 on Suomessa merkitty yhteensä 4164 talitaisyksilöä, joista on saatu takaisin n. 100 (n. 2 1/2 %).

Useissa tapauksissa sangen eriarvoiset tarkistushavainnot merkityn linnun pysyttelemisestä havaintoalueella tekevät mahdottomaksi löytöjen tarkan luvun määrittämisen. Edellä mainitut 100 löytöä koskevat tietoja eri yksilöistä. Tämän lisäksi tulee siis vielä joukko sellaisia, jotka lyhyemmän ajan kuluessa rengastuksen jälkeen on tavattu rengastuspaikalla mutta joita ei kuitenkaan ole laskettu varsinaisiksi rengaslöydöiksi. — Rengastuspaikalla kuukauden kuluessa merkitsemispäivästä havaittuja lintuja ei ole täten otettu lainkaan huomioon.

Pesäpoikasina on varmuudella merkitty yhteensä 2970 yksilöä, joista 56 yks. (1,9 %) on saatu takaisin. Näistä 18 on tavattu 5—200 km:n päässä merkitsemispaikalta, loput 38 alle 5 km:n etäisyydellä.

Diagr. 1 osoittaa, että varsinainen vaellus alkaa syys—lokakuun vaihteessa. Kauempaa syntymäpaikaltaan löydetty yksilöt on tavattu loka—jouluukuussa, minkä jälkeen alkaa ilmeisesti vähitellen palaa-

Diagr. 2. Talitiaisen suhteellinen runsaus Utön saarella syys—marras—kuussa ja maalisk—huhtikuussa 1886—1892. Päivittäisissä havainnoissa käytettyille lukumäärän ilmauksille on annettu seuraavat suhteelliset lukuarvot: „sällsytä“ = 1, „sparsamt“ = 2, „allmänt“ = 3, „talrikt“ = 4. — *Die relative Zahl der Kohlmeisen auf der Insel Utö im September—November und Mars—April 1886—1892. Die bei täglichen Beobachtungen angewandten Zahlenberichte sind in folgender Weise in Zahlenwerte umgewandelt worden: selten = 1, spärlich = 2, allgemein = 3, zahlreich = 4.*

minen lähtöpaikoille. Maalis—huhtikuussa tavatut yksilöt ovat olleet taas jo lähtöpaikkansa välittömässä läheisyydessä.

Jo ennen varsinaisen muuton alkamista havaitaan — ainakin lounais-Suomen rannikkoseudulla — talitiaisten „kasaantumista“, jota seuraa muuton alettua sekä osan siirtyessä asumusten läheisyyteen varsin jyrkkä lasku (BERGROTH & BRUUN 1939). — Talitiaisten siirtyminen pesimäpaikoiltaan ja kerääntyminen asumusten läheisyyteen käy ilmi myös samanaikaisesti vaellusten alkamisen kanssa esiintyvistä paikkalöytöjen lukumäärän lisääntymisestä (diagr. 1).

Havainnot Utössä vuosina 1886—1892 (diagr. 2, aineisto Yliopiston eläintiet. museon arkistossa) osoittavat myös selvästi talitiaisen muuttoajan. Lokakuun aikana tapahtuu tavallisesti läpimuutto, minkä jälkeen kierteleviä (tai $\pm$ paikallisia) yksilöitä näkyy koko talven. Varsinaista kevätläpimuuttoa ei ainakaan selvästi rajoitettuna esiinny, vaan vaeltajien siirtyminen takaisin Suomen manteele näyttää tapahtuvan vähitellen ja ehkä myös toisia teitä.

PLATTNER (1946—47, s. 166) esittää otaksuman, jonka mukaan ensimmäisenä vauelaneet talitiaiset eivät palaisi takaisin vaan jäisivät jatkuvasti pesimään talvehtimispaikoilleen. Jos tämä käsitys pitäisi paikkansa, täytyisi myös toisena ja sitä seuraavina *kesinä* esiintyä kaukolöytöjä suunnilleen samoilta seuduilta, missä rengastuspaikan kanta talvehtii. Näin ei kuitenkaan näytä olevan asianlaita tutkimuksessa esitetyn sveitsiläisen

aineistonkaan perusteella (24 löytöä II—VIII kesiltä, kaikki alle 5 km:n etäisyydellä). — Suomalaisessa aineistossa on yksi kaukolöytö II kesältä, mutta löytöpaikan ei suinkaan tarvitse tässä tapauksessa (vrt. seur.) vastata edellisen vuoden talvehtimispaikkaa. On pikemminkin todennäköistä, että rannikon antaessa vaellukselle epänormaalin suunnan myös palaaminen on suuntautunut epänormaalisti tai jäänyt vaillinaiseksi. Muut 8 löytöä ensimmäisen talven jälkeen on tehty alle 5 km:n etäisyydellä merkitsemispaikasta. Myöskään diagn. 1 (huomaa kaukolöytöjen rajoittuminen vain talvikukuihin) ei anna tukea PLATTNERIN esittämälle otaksumalle.

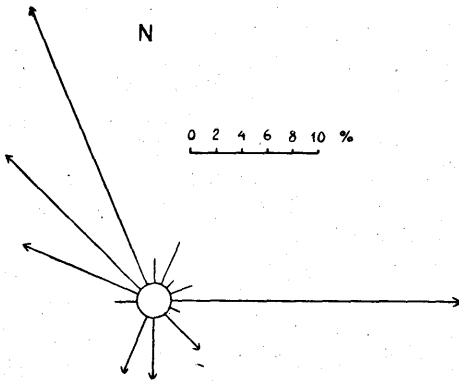
Käsiteltäessä talvella merkittyjä täysikasvuisia (tai nuoria, edellisen vuoden) talitiaisista on odotettavissa, että nimenomaan loka—joulukuun aikana rengastetuista yksilöistä osa olisi jostain kauempaa vaeltaneita, jotka myöhemmin varsinaiselle kotiseudulle palatuaan ja tultuaan siellä löydetyiksi osoittaisivat pohjoissuuntaista vaellusta. Taulukko 1:stä todetaan, että näin onkin ollut asianlaita.

Taulukko 1. Eri kuukausina pyydystettyinä merkittyjen talitiaisten rengaslöydöt. — *Die Wiederfunde der in verschiedenen Monaten als Fänglinge beringten Kohlmeisen.*

Rengastusaika <i>Beringungszeit</i>	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V
Löytöjä yht.	1	—	—	4	15	6	11	1	2	2	—	—
<i>Wiederfunde zus.</i>												
Löytöjä yli 5 km. . . .	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—
<i>Wiederfunde über 5 km.</i>												

Näistä kolmessa pisimmässä löydössä (110, 35 ja 15 km) esiintyy jotakuinkin selvä „paluusuunta“ (NNW, NNE, E). — Neljännessä tapauksessa (Turku—Pansio, 7 km W) on ilmeisesti kysymys vain talven ajaksi kaupunkiin siirtymisestä eikä varsinaisesta vaelluksesta. Edelleen voidaan todeta sama seikka, mihin yleisesti on kiinnitetty huomiota, nimittäin että yleensä vain ensimmäisen vuoden yksilöt suorittavat vaelluksia, kun taas vanhemmat pysyttelevät varsin paikallisina (38 löytöä 42:sta l. n. 90 % alle 5 km).

Diagr. 3:sta käy ilmi, että talitiaisen vaellusten suunta Suomessa näyttää olevan lähinnä NW—SE eikä NE—SW, kuten nimenomaan kaukolöytöjen suhteen asian laita erittäin selvästi näyttää olevan esim. Saksassa (DROST 1932, DROST & SCHÜZ 1933) ja Sveitsissä (PLATTNER op. c.) — Mistä tämä johtuu?

Diagr. 3. Talitiaisen vaellusten suunta Suomessa. Nuolen pituus ilmaisee ko. suuntaan vaelletujen matkojen summan prosentuaalista osuutta kaikista vaelluksista. — *Die Richtung der Wanderungen der Kohlmeise in Finnland. Die Länge des Pfeiles bezeichnet die Summe der in dieser Richtung ausgeführten Wanderungen in % von allen Wanderungen.*

Jos tarkastellaan kaukolöytöjä (kartta 1), voidaan havaita, että kahdessa tapauksessa, joissa maasto normaalissa vaellussuunnassa (NE—SW) on jatkuva ja yhtenäinen, vaellus suuntautuu jotakuinkin normaaliin suuntaan (S, SSW). Kolmessa tapauksessa maan etelärannikko on ilmeisesti jo muuton alkuvaiheessa estänyt vaelluksen jatkumisen normaaliin suuntaan. Tällöin nämä linnut, jotka ovat olleet tietynlaisessa vaellusvireessä, ovat jatkaneet vaellusta uuteen — sattumanvaraisesti määräytyvään? — suuntaan. Tämän selitysmahdollisuuden ulkopuolelle jää kuitenkin vielä siirtyminen Kajaani—Pudasjärvi, jossa vaellus ainakin näennäisesti ilman selvää maastoestettä on saanut täysin epänormaalin suunnan. Myöskin Saksassa (DROST op. c.) ja Sveitsissä (PLATTNER op. c.) esiintyy joskus vastaavanlaisia poikkeuksellisia vaellussuuntia.

Mutta myös lyhemmatkaiset vaellukset, joissa — ainakaan kaikissa — ei mikään näin laaja vaelluseste voi tulla kysymykseen, osoittavat ilmeistä taipumusta NW—SE-suuntaan. Saman havainnon voimme tehdä Sveitsin lyhytmatkaisista löydöistä (PLATTNER, op. c. s. 163). Onko tämä vain sattuma vai onko sitä pidettävä sääntönä, on näin vähäiseen aineistoon perustuen mahdotonta ratkaista. Suomessa NW—SE-suuntaisen vaelluksen esiintymisen saattaisi mielestäni selittää NW—SE-suuntaisten harjujen, jokien ja järvien muodostama yleinen „johtosuunta“, jonka voisi ajatella vaikuttavan nimenomaan tiaisten kaltaisten lintujen vaelluksiin, jotka tunnetusti suoritetaan ainakin osittain nk. „peitettyinä muuttona“, ts. ravinnonhaun yhteydessä tapahtuvana vähittäisenä siirtymisenä.

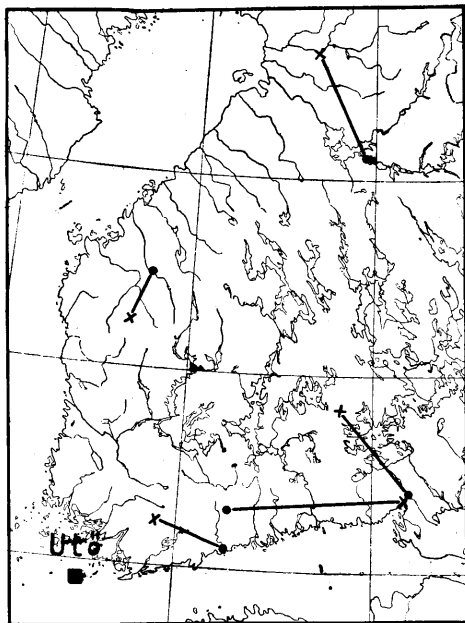
Kuten havainnot Signilskärillä (toht. G. Bergmanin käsittelemä aineisto) ja Utössä osoittavat, talitiainen täällä esiintyy varsin

selvästi muuttavana. Että talitiaisat jatkavat vaellustaan SW-rannikon yhtenäiselle saaristoalueelle ja siitäkin eteenpäin, tuntuu varsin luonnolliselta ja viittaa normaalin lounaisen muuttosuunnan esiintymiseen myös meillä.

Verrattuna sveitsiläiseen aineistoon käytettävissä oleva aineisto Suomesta on melko vähäinen, mutta oikeuttanee kuitenkin vertailuun vaellusten suhteellisesta yleisyydestä toisaalta Keski-, toisaalta Pohjois-Euroopassa.

Jos oletetaan, että talitiaisen kuolleisuus syysmuuton alkuun mennessä on Suomessa suunnilleen vastaava kuin PLATTNERIN mukaan sveitsiläisissä olosuhteissa, ts. n. 50 %, rengastusta n. 3000 poikasesta on syysmuuton alkuun mennessä jäljellä n. 1500. Tämän jälkeen ensimmäisen syksyn, talven ja kevään aikana on saatu takaisin 43 yks. (2,9 %). Kaukolöytöjen määrä (5) vastaa tämän löytöprosentin mukaan n. 170 yli 50 km:n matkan vaeltanutta yksilöä. Tämän mukaan n. 11–12 % talitiaisista Suomessa suorittaa yli 50 km:n vaelluksia.

PLATTNER (op. c. s. 187–188) on päätenyt Sveitsissä vastavasti 15 %:iin. Kuitenkin hän pitää löytöprosenttina 0,5:a, mikä tuntuu aivan liian alhaiselta eikä vastaa esitetyn aineiston antamaa kuvaa. Jos otetaan myös PLATTNERIN aineistossa huomioon ensimmäisen syksyn, talven ja kevään aikana tavatut linnut (170 yks.) ja 50 %:n kuolleisuus ennen syysmuuton alkua (ts. säilynyt merkitty kanta n. 9300 yks.), päädytään löytöprosenttiin 1,8. 8 ensimmäi-

Kartta 1. Talitiaisen kaukolöydöt (yli 50 km) Suomessa. ● rengastuspaikka, × löytöpaikka. Kartan ulkopuolella löytö Enontekiö—Muonio (50 km S). — Karte 1. Die Fernfunde (über 50 km) der finnischen als Nesttungen beringten Kohlmeisen. ● Beringungsort, × Fundort.

sen vuoden kaukolöytöä vastaa täten n. 450 vaeltanutta yksilöä, joten tämän laskelman mukaan vain lähes 5 % Sveitsin nuorista talitiaisista vaeltaa.

Että vaellukset Suomessa ovat paljon yleisempiä kuin Sveitsissä, käy selvästi ilmi myös siitä, että 18600 Sveitsissä merkittyä nuorta yksilöä käsittävässä aineistossa on vain 11 yli 50 km:n kaukolöytöä (0,06 % merkityistä), kun taas Suomessa kokonaisaineisto on vain lähes 3000 yksilöä — siis vähemmän kuin $\frac{1}{6}$ sveitsiläisestä aineistosta — mutta kaukolöytöjä on kuitenkin 6 (0,20 % merkityistä). Vielä selvempi on ero 5—50 km:n vaelluksissa. Sveitsiläisessä aineistossa näitä on 12 (0,06 % merkityistä), Suomessa jopa yhtä monta (0,40 %).

Pyrkimättä edellä esitettyjen absoluuttisten lukuarvojen yleistämiseen voidaan kuitenkin katsoa niistä selvästi käyvän ilmi sen jo etukäteen odotettavissa olevan seikan, että *Suomessa vaelluksiin osallistuu paljon suurempi osa talitiaisista kuin Keski-Euroopassa*. Että varsinaisten kaukovaelluksienkin pituus meillä jää melko vähäiseksi, johtuu ilmeisesti vaellusesteenä toimivan Suomenlahden sekä Itämeren vaikutuksesta, jotka ainakin jossain määrin vaikuttavat vaelluksia pysäyttävästi ja niiden suuntaa muuttavasti.

Kirjallisuutta: BERGROTH, S. & BRUN, H., 1939, Bidrag till kännedomen om vinterfågelbeståndet i Åbo-traktens skogar. Ornis Fenn. 16: 41—45. — DROST, R., 1932, Wanderungen deutscher Kohlmeisen und Blaumeisen. Vogelzug 3: 169—173. — DROST, R. & SCHÜZ, E., 1933, Weitere Fernfunde der Kohlmeise und Blaumeise. Ibid. 4: 84—85. — KIVIRIKKO, K. E., 1941, Suomen Selkäränkaiset. Porvoo. — PLATTNER, J., 1946—47, Ergebnisse der Meisen- und Kleiberberingung in der Schweiz (1929—1941). Orn. Beob. 43: 156—188, 44: 1—35.

Zusammenfassung: **Über die Wanderungen der finnischen Kohlmeisen, *Parus major* L.** — Beringung und Feldbeobachtungen an verschiedenen Orten haben gezeigt, dass ein Teil der Meisen in der Regel sogar ziemlich weite Wanderungen ausführt. Eine Zusammenfassung der Beringungsergebnisse sowie der Beobachtungen an dem Leuchtturm von Utö (s. Karte 1) beleuchten die Zugverhältnisse der Kohlmeisen in Finnland.

In den Jahren 1913—1947 sind insgesamt 4164 Kohlmeisen beringt worden, darunter 2970 Nestjungen. Über 56 Wiederfunde der letztgenannten (1,3 %) ist berichtet worden, von diesen 18 5—200 km entfernt. Die Fernfunde der jungen Kohlmeisen konzentrieren sich auf die Zeit Oktober—Dezember (Diagr. 1). Zu derselben Zeit, wenn ein Teil der Kohlmeisen ihren Herbstzug beginnt, siedeln die anderen in die Nähe der Menschenwohnstätten über, was in einer Zunahme der Lokalfunde ersichtlich wird.

Bei Utö beginnt der Herbstdurchzug Ende September — Anfang Oktober (Diagr. 2). Ein deutlicher Frühjahrsdurchzug ist wenigstens nicht regelmässig zu beobachten. Es ist wahrscheinlich, dass die Rückkehr nach Finnland auf einem anderen Wege erfolgt. Der Verfasser nimmt an, dass die primäre Zugrichtung der Kohlmeise NE—SW ist (ganz wie z. B. in der Schweiz und in Deutschland beobachtet worden ist). Der Finnische Meerbusen sowie die Ostsee wirken als Zughindernisse für weniger stimulierte Individuen und verursachen die Veränderung ihrer Zugrichtung (Diagr. 3 u. Karte 1). Die allgemeine „Leitrichtung“ NW—SE der finnischen Landschaft kann vielleicht auch zum Teil die Ursache einer unnormalen Zugrichtung sein. Die Wanderungen der jungen Kohlmeisen sind in Finnland viel häufiger als in Mittel-Europa. Z. B. ein Material von 18600 in der Schweiz beringten jungen Kohlmeisen umfasst nur 11 Fernfunde (über 50 km) und 12 Funde von 5—50 km Entfernung, d. h. in beiden Fällen 0,06 % der Beringten. In Finnland beträgt das Gesamtmaterial nur beinahe 3000 als Nestjungen beringte Individuen (also nur etwa $\frac{1}{6}$ von dem schweizerischen Material), die Zahl der Wanderungsfunde ist jedoch 6 resp. 12 (0,20 resp. 0,40 % der Beringten).

Tiedonantoja. — Meddelanden.

Podiceps nigricollis Brehm iakttagen i Ingå skärgård. Invid Väster Langö i Ingå östra skärgård iakttog jag 3. V. 47 en flock på 14 svarthalsade doppingar. Vädret var klart med svag NW. På fjärdarna i mellersta skärgården låg ännu isrester. En förväxling med svarthakedoppingen, som denna årstid ofta har observerats i trakten, uteslöts av den tydligt observerade svarta halsen, avsaknaden av halskrage och av att den gula öron- tofsen var tydligt mindre. Hela fågeln verkar mindre och gracilare. Flocken låg samlad 100—150 m från stranden och fåglarna dök ofta alla samtidigt. Stundom togo de sats för dykningen genom ett så högt hopp att hela kroppen befann sig 5—10 cm över vattenytan.

Summary: Black-necked Grebes observed in Ingå. — A flock (14 ind.) rested on May 3rd, 1947, at the coast (60° N, 24° E).

Anders Munsterhjelm.

Harmaasirkku, Emberiza calandra L., tavattu Mietoisissa. — Toukokuun 13. p:nä kuluva vuotta (1947) allekirjoittanut tapasi yhdessä kanttori T. Lampisen kanssa harmaasirkun Mietoisissa, Koskisten kartanon luona. Lintu istui kartanon johtavan hopeapajukujan eräessä puussa ja oli erittäin kesy, antaen tarkastella itseään aina 3—4 m:n päästä, niin että sen värit voitiin hyvin todeta. Oli aivan äänetön.

Summary: Corn-bunting observed in Mietoinen. — A single bird was observed (the third observation of the species in Finland) on May 13th, 1947 (60° 40' N, 22° E).

Rauno Tenovu.